

บทที่ 7

การควบคุมและการวิเคราะห์การเงิน

หัวข้อเรื่อง

มาตรการควบคุมการเงิน
การวิเคราะห์อัตราส่วน
การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

วัตถุประสงค์ เมื่อศึกษาบทที่ 7 จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายมาตรการที่ใช้ควบคุมการเงินของฟาร์มได้
2. อธิบายความสำคัญของการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินได้
3. วิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินของฟาร์มและวิเคราะห์แนวโน้มเพื่อชี้ถึงฐานะการเงินของฟาร์มได้

บทที่ 7

การควบคุมและการวิเคราะห์การเงิน

มาตรการควบคุมการเงิน

การควบคุมการเงินของฟาร์มให้ ได้ผลดีจะต้องควบคุมสิ่งต่อไปนี้คือ

1. สภาพคล่อง (Liquidity)
2. การพ้นจากหนี้สิน (Solvency)
3. ประสิทธิภาพ (Efficiency)
4. กำไร (Profitability)

1. สภาพคล่อง (Liquidity)

สภาพคล่อง (Liquidity) คือความสามารถของฟาร์มที่จะหาเงินสดให้เพียงพอกับข้อผูกพันทางการเงินเมื่อฟาร์มถึงกำหนดชำระหนี้ เมื่อไรก็ตามที่ฟาร์มไม่สามารถที่จะชำระหนี้ได้ตามกำหนดฟาร์มก็จะล้มละลายแม้ว่าจะดำเนินงานมีกำไรและมีทุนสุทธิ (net worth) เป็นที่น่าพอใจถ้าทุนสุทธินั้นเกิดจากทรัพย์สินถาวร ซึ่งเอามาชำระหนี้ไม่ได้หากไม่เอาออกจำหน่ายเพื่อให้ ได้เงินมาชำระหนี้ และเมื่อเอาทรัพย์สินถาวรออกจำหน่ายฟาร์มก็ไม่สามารถดำเนินงานกิจการได้

ถ้าเกษตรกรสามารถที่จะประมาณเวลารับเงินสดเข้าและจ่ายเงินสดออกไปได้แน่นอน เขาก็จะสามารถประมาณการสภาพคล่องของฟาร์มได้ แต่การประมาณการสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต เช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะกระทำได้ ผลก็คือเรายังต้องขึ้นอยู่กับเงินสำรองซึ่งจะทำให้มีความคล่องตัวในการที่จ่ายเงินออกไปเพื่อชำระหนี้เมื่อถึงกำหนด (จากบทที่ 4) เราทราบแล้วว่าสินทรัพย์ของฟาร์มเป็นแหล่งสำคัญของเงินสำรอง สินทรัพย์จะถือว่าเป็นเงินสำรองมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับสภาพคล่องของสินทรัพย์นั้น เราจำแนกสินทรัพย์หมุนเวียนว่าเป็นสินทรัพย์ที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ ในระหว่างการดำเนินงานปกติของฟาร์มหรืออาจจะขายออกไปโดยไม่ทำให้มูลค่าของมันลดลง และการขายออกไปจะไม่กระทบกระเทือนถึงการดำเนินงานของฟาร์ม

มูลค่าพิเศษของสินทรัพย์หมุนเวียนเมื่อเทียบกับสินทรัพย์อื่นก็คือ มันจะเปลี่ยนเป็นเงินสดเพื่อชำระหนี้ระยะสั้นได้ถ้าจำเป็น

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพคล่องมาจากส่วน “หมุนเวียน” (current) ของงบดุลสินทรัพย์หมุนเวียนเทียบกับหนี้สินหมุนเวียน สิ่งหนึ่งที่วัดสภาพคล่องก็คือ ทุนดำเนินงาน (working capital) = ทรัพย์สินหมุนเวียนลบด้วยหนี้สินหมุนเวียน อย่างไรก็ตามแม้ว่าฟาร์มจะมีทุนดำเนินงานที่นำพोजักก็ได้ไม่ได้หมายความว่าฟาร์มจะมีสภาพคล่องเสมอไป ถ้าหากว่าทรัพย์สินหมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียนอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นการใช้ทุนดำเนินการวัดสภาพคล่องของฟาร์มจึงไม่ค่อยแน่นอนนัก ประมาณการเงินสดหมุนเวียน (cash flow projection) อาจจะเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการวิเคราะห์สภาพคล่องมากกว่าการใช้งบดุล

2. การพ้นจากหนี้สิน (Solvency)

การพ้นจากหนี้สินเป็นเรื่องเกี่ยวกับโครงสร้างของทุนทั้งหมดของฟาร์ม แสดงถึงความสามารถของฟาร์มที่จะชำระหนี้ระยะยาวได้ ฟาร์มไม่พ้นจากหนี้สิน (in solvency) ในการวิเคราะห์ขั้นสุดท้ายถ้าหากว่าทรัพย์สินทั้งหมดของฟาร์มเมื่อขายหมดแล้วไม่สามารถที่จะได้เงินสดเพียงพอที่จะชำระหนี้สินทั้งหมดได้พิจารณาจากงบดุลข้างล่างนี้

	(บาท)		(บาท)
สินทรัพย์หมุนเวียน	30,000	หนี้สินหมุนเวียน	10,000
สินทรัพย์ถาวร	200,000	หนี้สินระยะยาว	190,000
		ทุนสุทธิ	30,000
รวมสินทรัพย์ทั้งหมด	<u>230,000</u>	รวมหนี้สินและทุน	<u>230,000</u>

จะเห็นฟาร์มมีสภาพคล่องสูง แต่เมื่อดูโครงสร้างงบดุลทั้งหมดเขาแทบจะไม่พ้นจากหนี้สินเนื่องจากเขามีทุนสุทธิหรือส่วนเกินมาน้อยมากเพียง 30,000 บาท ถ้าหากว่าเขาจะชำระหนี้ทั้งหมดโดยขายสินทรัพย์ถาวรทันทีทันใดเพื่อชำระเขาอาจจะต้องขายในราคาต่ำกว่าราคาตลาด ถ้าสมมุติว่าขายสินทรัพย์ถาวรอย่างรวดเร็ว (quick sale) ได้ราคาเพียง 75 เปอร์เซ็นต์ ของราคาตลาด เขาก็จะไม่พ้นจากหนี้สิน ดังนั้น ในด้านผู้ให้กู้ยืม การวัดการพ้นจากหนี้สินของฟาร์มจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาของเงินที่จะได้รับคืนถ้าหากกิจการฟาร์มล้ม

การวิเคราะห์การเงินเกี่ยวข้องกับแนวโน้มของโครงสร้างของทุน การเลือกวิธีควบคุมการพ้นจากหนี้สินจะสะท้อนให้เห็นว่าฟาร์มมีความก้าวหน้าทางการเงินหรือไม่และฟาร์มดำเนิน

ตามตารางการประมาณการที่จะหาทุนใหม่ ๆ เข้ามาเพื่อใช้จ่าย เพื่อปลดปล่อยหนี้สิน และ เพื่อความเจริญเติบโตของฟาร์มหรือไม่ ?

ข้อมูลที่ช่วยในการควบคุมการผันจากหนี้สินของฟาร์มจะดูได้จากงบดุล เกษตรกร ควรจะติดตามอย่างใกล้ชิดถึงการเปลี่ยนแปลงในทุนสุทธิ โดยเทียบการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินทั้งหมดและหนี้สินทั้งหมด

3. ประสิทธิภาพ (Efficiency)

ประสิทธิภาพเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับขบวนการผลิตและการตลาด ฟาร์มที่ประสบความสำเร็จมักจะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ตามชนิดและจำนวนตามที่ตลาดต้องการ เพื่อให้เป็นไปตามจุดหมายนี้ การจัดการจะช่วยขบวนการผลิตในจุดที่สำคัญนี้เพื่อที่จะประเมินคุณภาพของผลผลิตและวิธีการควบคุมคุณภาพ ผลผลิตเหล่านี้จะต้องผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรจะต้องรู้ถึงความเคลื่อนไหวของผลผลิตและปัจจัยการผลิต

งบรายได้จะให้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์มากในการวิเคราะห์รายได้ แม้ว่าการวัดประสิทธิภาพส่วนมากจะต้องการข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและผลผลิตทางด้านกายภาพ แต่บางครั้งข้อมูลปัจจัยการผลิตและผลผลิตในด้านการเงินก็เป็นสิ่งที่ต้องการ ดังนั้นการซื้อปัจจัยการผลิต การขายผลผลิตและธุรกิจต่าง ๆ ควรจะบันทึกไว้ทั้งในด้านปริมาณและราคา ด้วยข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์ทั้งด้านปริมาณและราคาจะช่วยให้ผู้จัดการหรือเกษตรกรตัดสินใจได้ว่า ควรจะมีการจัดการการผลิตใหม่เพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ของปัจจัยการผลิตและผลผลิตหรือไม่ ?

4. กำไร (Profitability)

กำไรเป็นส่วนเกินระหว่างต้นทุนต่อหน่วยกับรายได้ตามจำนวนที่ขายได้ ดังนั้น ทั้งประสิทธิภาพและขนาดของธุรกิจจึงผูกพันกันอย่างใกล้ชิด การตั้งจำนวนซื้อขายน้อยโดยให้มีประสิทธิภาพการผลิตสูงหรือจำนวนซื้อขายมากแต่มีประสิทธิภาพการผลิตต่ำกำไรก็จะเกิดขึ้นได้ทั้งสองกรณี

เกษตรกรอาจจะมีจุดมุ่งหมายหลายอย่างที่เกี่ยวกับธุรกิจฟาร์มและครอบครัว และจะวัดความสำเร็จว่าเขาจะได้รับความสำเร็จในแต่ละจุดมุ่งหมายอย่างไร เช่น เขาต้องการจะขายธุรกิจในเวลาเดียวกันเขาก็ต้องการมาตรฐานการเป็นอยู่สูงขึ้น ต้องการทุนสำรองเพื่อการศึกษาของบุตร จุดมุ่งหมายทั้งสามนี้จะสำเร็จได้เกษตรกรก็ต้องพยายามหาทำไรจากฟาร์มให้เพิ่มขึ้น เพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่ายตามจุดมุ่งหมาย สรุปแล้ว กำไรจะเป็นสิ่งที่วัดความสำเร็จของธุรกิจ

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกำไรสุทธิได้จากงบรายได้ โดยการเปรียบเทียบกำไรจากประมาณการ งบรายได้กับงบรายได้ของปีที่ผ่านมาก็จะเห็นแนวโน้มของกำไรว่าเป็นอย่างไร เพิ่มขึ้นหรือลดลง และเกษตรกรสามารถที่จะบอกได้ถึง การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากการวิเคราะห์กำไร ถ้าทำไม่ได้ ก็ไม่สามารถจะควบคุมธุรกิจได้ เช่น ราคาผลผลิตและต้นทุนการผลิตสูงกว่าหรือต่ำกว่าที่ได้ ประมาณการไว้หรือเปล่า? ถ้าหากสูงกว่าหรือต่ำกว่าควรจะทำอย่างไรกับการสูงกว่าและการต่ำกว่านี้ ควรจะเปลี่ยนแปลงแผนการผลิตระยะสั้นเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของราคา การเปลี่ยนแปลงต้นทุน สภาพดินฟ้าอากาศและปัจจัยอื่นนอกเหนือการควบคุมของเกษตรกรหรือไม่? เหล่านี้เป็นปัญหาที่การวิเคราะห์กำไรเท่านั้นจะบอกได้

การวิเคราะห์อัตราส่วน

การวิเคราะห์การเงินโดยใช้อัตราส่วนเป็นการวิเคราะห์ที่ง่ายต่อความเข้าใจ ง่ายต่อการเปรียบเทียบ ผู้ทำการวิเคราะห์ไม่จำเป็นต้องมีความรู้ลึกซึ้งในเรื่องเศรษฐศาสตร์หรือหลักการการเงิน ถ้าคำนวณถูกต้องเหมาะสมอัตราที่ได้ก็สามารถพร้อมที่จะใช้เปรียบเทียบกับ (ก) อัตราส่วนในอดีตของฟาร์มเพื่อที่จะแสดงแนวโน้ม (ข) อัตราส่วนของฟาร์มอื่นที่มีขนาดเดียวกัน ขนาดใหญ่กว่าหรือขนาดเล็กกว่า (ค) มาตรฐานทางอุตสาหกรรมหรือชุมชนโดยเฉลี่ย และที่สำคัญเปรียบเทียบกับ (ง) จุดมุ่งหมายที่ได้ประมาณการเอาไว้เป็นการสะท้อนให้เห็นแนวโน้มในอนาคต

ดังนั้น การวิเคราะห์อัตราส่วนจะวัดความเคลื่อนไหวและแนวโน้มของความสัมพันธ์เฉลี่ยและเป็นเครื่องชี้ฐานะของฟาร์มอย่างมีกฎเกณฑ์ ข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ส่วนใหญ่ก็มาจากงบดุลงบรายได้ และงบเงินสดหมุนเวียน

การวิเคราะห์อัตราส่วนแบ่งออกเป็น 4 แบบคือ

1. วิเคราะห์อัตราส่วนสภาพคล่อง (Liquidity Ratios)
2. วิเคราะห์อัตราส่วนการพ้นจากหนี้สิน (Solvency Ratios)
3. วิเคราะห์อัตราส่วนประสิทธิภาพ (Efficiency Ratios)
4. วิเคราะห์อัตราส่วนกำไร (Profitability Ratios)

ความสำคัญของการวิเคราะห์อัตราส่วน

การวิเคราะห์อัตราส่วนแต่ละแบบข้างต้นมีจุดมุ่งหมายหรือการนำไปใช้เฉพาะแบบ ซึ่งแต่ละแบบกำหนดรูปและความสัมพันธ์ที่ผู้วิเคราะห์สนใจและนำมาใช้ในการวิเคราะห์นั้น ๆ

นักวิเคราะห์อาจจะเป็นพนักงานสินเชื่อ นายธนาคาร ผู้ให้กู้ยืมเอกชนทั่วไป ผู้จัดการฟาร์ม หรือเกษตรกรผู้เป็นเจ้าของฟาร์มเอง ตลอดจนผู้สนใจที่จะทำการศึกษาเฉพาะเรื่อง ความสำคัญก็คือ

1. ถ้าผู้วิเคราะห์พิจารณาจะให้สินเชื่อบริษัทนั้น เขาต้องสนใจในสภาพคล่องของสินทรัพย์ระยะสั้นของฟาร์ม ดังนั้น เขาก็มีความจำเป็นต้องรู้อัตราส่วนที่ชี้ให้เห็นสภาพคล่องของสินทรัพย์ระยะสั้น ตรงกันข้ามกับ

2. ผู้จัดการของสถาบันผู้ให้สินเชื่อบริษัทยาวย่อมพึงเล็งและให้ความสนใจทุนสุทธิของฟาร์มและโครงสร้างของสินทรัพย์ทั้งหมด ที่สามารถทำให้ฟาร์มพ้นจากหนี้สินในระยะยาว และยังสนใจถึงความสามารถในการทำรายได้และประสิทธิภาพในการดำเนินงานของผู้กู้ยิ่งกว่าสภาพคล่องของสินทรัพย์ เพราะสินเชื่อบริษัทยาวผูกพันผู้กู้ไปเป็นเวลานานถึง 15—20 ปี หากการดำเนินงานของกิจการขาดทุนอยู่เป็นนิจ จำนวนเงินที่ขาดทุนย่อมกัดกร่อนมูลค่าของสินทรัพย์ของฟาร์มให้ลดลงเรื่อย ๆ การที่ผู้กู้มีสินทรัพย์ระยะสั้นมั่นคงนั้นไม่เป็นการเพียงพอที่จะประกันการชำระหนี้ระยะยาวได้เลย

3. สำหรับผู้ที่ถือหุ้นส่วนในฟาร์มหรือลูกหลานที่จะรับมรดกดำเนินงานฟาร์มต่อไปย่อมสนใจในสมรรถภาพการสร้างกำไรและประสิทธิภาพในการดำเนินงานระยะยาว

4. สำหรับตัวกสิกรผู้ดำเนินงานหรือผู้จัดการ ฟาร์มจะต้องสนใจวิเคราะห์การเงินทุกเรื่อง โดยต้องใส่ใจว่า ทำอย่างไรฟาร์มจึงอยู่ในฐานะที่จะชำระหนี้ระยะสั้น และระยะยาวได้ และขณะเดียวกันต้องคิดว่า ทำอย่างไรฟาร์มจะดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถทำกำไรให้ได้มากที่สุด

วิธีวิเคราะห์อัตราส่วน

1. อัตราส่วนสภาพคล่อง (Liquidity Ratios)

อัตราส่วนสภาพคล่องใช้วัดความสามารถของฟาร์มว่าจะสามารถชำระหนี้ถึงกำหนดในระยะสั้นได้แต่เพียงไร อัตราส่วนนี้ใช้กันอย่างกว้างขวางในหมู่ผู้วิเคราะห์การเงิน สิ่งแรกที่นักวิเคราะห์การเงินต้องวิเคราะห์ก็คือหาสภาพคล่องของฟาร์มว่าเป็นอย่างไร สภาพคล่องแต่เพียงอย่างเดียวก็พอจะบอกได้ว่าฟาร์มจะสามารถชำระหนี้ถึงกำหนดได้หรือไม่

การหาอัตราส่วนเพื่อวัดสภาพคล่อง ก็คือ การหาอัตราส่วนของสินทรัพย์หมุนเวียน (current assets) เทียบกับหนี้สินหมุนเวียน (current liabilities) การหาทำได้ 2 วิธีคือ

1.1 อัตราส่วนหมุนเวียน (Current Ratio) มีวิธีการคำนวณคือ

$$\text{อัตราส่วนหมุนเวียน} = \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}} \left(\frac{\text{Current Assets}}{\text{Current Liabilities}} \right)$$

สินทรัพย์หมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียนได้มาจากงบดุล ในงบดุลของฟาร์ม ก. เมื่อ 31 ธันวาคม 2531 (ตารางที่ 6.3) มีทรัพย์สินหมุนเวียน 23,000 บาท หนี้สินหมุนเวียน 15,300 บาท ดังนั้น อัตราส่วนหมุนเวียน = $\frac{23,000}{15,300} = 1.5$ หรือ 1.5 : 1 หมายความว่าในสินทรัพย์หมุนเวียน 1.50 บาท จะมีหนี้สินหมุนเวียนอยู่ 1 บาท หรือมีสินทรัพย์หมุนเวียนอยู่ 1.5 เท่าของหนี้สินหมุนเวียน

อัตราส่วนนี้จะช่วยให้เห็นในทันทีเลยว่า เจ้าหนี้ระยะสั้นทั้งหลายจะได้รับความปลอดภัยจากสินทรัพย์หมุนเวียนแค่ไหน หรืออาจกล่าวง่ายๆ ว่าเมื่อขายหรือเปลี่ยนสินทรัพย์หมุนเวียนให้เป็นเงินสดแล้วจะเอามาชำระหนี้ระยะสั้นหรือหนี้สินหมุนเวียนได้แค่เพียงไร เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า อัตราส่วนหมุนเวียนที่คำนวณไม่ควรน้อยกว่า 2 : 1 แสดงว่าเงินที่เกษตรกรขอกู้ยืมอยู่ในสภาพที่มีความสามารถชำระหนี้ได้ขั้นหนึ่ง คือถึงแม้ทรัพย์สินหมุนเวียนจะลดลงครึ่งหนึ่งก็ยังชำระหนี้สินหมุนเวียนได้ หรือหนี้สินหมุนเวียนเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวก็ยังเพียงเท่ากับทรัพย์สินหมุนเวียน

ถ้าหากอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียนต่ำกว่า 2 : 1 ผู้วิเคราะห์ทางการเงินต้องตรวจดูว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น แต่อย่างไรก็ตามอัตราส่วนหมุนเวียนไม่ว่าจะสูงหรือต่ำกว่า 2 : 1 ก็อาจจะวิเคราะห์ได้เป็น 2 กรณีว่า เกษตรกรอาจจะมีความสามารถชำระหนี้คืนได้หรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ต้องตรวจดูรายการประกอบทรัพย์สินหมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียน ถ้าหากทรัพย์สินหมุนเวียนมีรายการที่มีสภาพคล่องสูง เช่นมีเงินสดมาก มีพืชผลคงเหลือน้อย ฟาร์มก็สามารถชำระคืนได้อย่างแน่นอน ในด้านหนี้สินหมุนเวียนหากฟาร์มสามารถกระจายการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ให้หมดในเวลอันรวดเร็วหรือหาทางยืดเวลาการชำระหนี้ให้ยาวออกไปได้ ฟาร์มก็มีโอกาสที่จะนำเงินมาชำระคืนสถาบันการเงินที่จะขอกู้ได้ตามกำหนด แต่ถ้าทรัพย์สินหมุนเวียนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นรายการที่มีสภาพคล่องสูง พืชผลคงเหลือราคาตกต่ำขายไม่ออก ฟาร์มมีหนี้สินผูกพันที่ต้องชำระคืนในเวลาที่กำหนดยืดเวลาออกไปอีกไม่ได้ ถือว่า ฟาร์มมีความสามารถในการชำระหนี้คืนอยู่ในขั้นไม่ดี ดังนั้น สิ่งสำคัญที่จะเป็นเครื่องชี้ถึงความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นจากการวิเคราะห์อัตราส่วนทรัพย์สินหมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียนก็คือรายการที่ประกอบ

เป็นสินทรัพย์หมุนเวียน และหนี้สินหมุนเวียน สินทรัพย์หมุนเวียนซึ่งประกอบด้วยหลายๆ รายการนั้นมีสภาพคล่องแตกต่างกันไป สินทรัพย์หมุนเวียนรายการที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่ายที่สุดจะถือว่าสภาพคล่องมากที่สุด

1.2 อัตราส่วนเร็ว (Quick Ratio or Acid Test Ratio) อัตราส่วนเร็วก็คล้ายกับอัตราส่วนแบบแรก ต่างกันแต่ว่าสินทรัพย์คงเหลือเช่น พืชผล ปศุสัตว์และของใช้คงเหลือรวมกับบัญชีลูกหนี้ถ้ามีจะถูกตัดออกจากทรัพย์สินหมุนเวียนให้เหลือแต่สินทรัพย์ที่เป็นเงินสดและใกล้เคียงเงินสด เช่น เงินฝาก หรือหลักทรัพย์รัฐบาลซึ่งสามารถจะเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ง่ายที่สุด เหตุที่หักทรัพย์สินคงเหลือและบัญชีลูกหนี้ออกก็เพราะว่า ทรัพย์สินทั้งสองนี้ไม่สามารถจะเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ทันทีอย่างรีบด่วนเมื่อต้องการจะชำระหนี้ตามข้อผูกพัน ทรัพย์สินคงเหลือและบัญชีลูกหนี้เป็นทรัพย์สินหมุนเวียนที่มีสภาพคล่องน้อยที่สุด สูตรในการคำนวณมีดังนี้

$$\begin{aligned} \text{อัตราส่วนเร็ว} &= \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน} - \text{สินทรัพย์คงเหลือ}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}} \\ \text{หรือ} &= \frac{\text{เงินสด} + \text{หลักทรัพย์รัฐบาลหรือสิ่งที่ใกล้เคียงเงินสด}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}} \end{aligned}$$

ทั้งสองสูตรจะมีค่าเท่ากัน อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนเร็วไม่ได้ใช้ในทางเกษตรมากนัก บัญชีลูกหนี้การค้า (ในความหมายทางธุรกิจ) ไม่มีความสำคัญต่อฟาร์ม พืชผลหรือสัตว์ที่ยังขายไม่หมดก็มักจะคาดเวลาขายได้ สภาพคล่องจึงไม่ลดต่ำกว่าราคาตลาดเหมือนสินค้าบริษัท ดังนั้น อัตราส่วนหมุนเวียนจึงเป็นอัตราส่วนที่ผู้ซึ่งใช้มากที่สุดในทางเกษตรในการใช้วัดสภาพคล่องของฟาร์ม

จากที่กล่าวมาจะเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพคล่องของฟาร์มกับงบดุล แม้ว่าฟาร์มจะมีอัตราหมุนเวียนสูง สภาพคล่องของฟาร์มอาจจะไม่ดีก็ได้เพราะความสามารถในการชำระหนี้ของฟาร์มไม่ดี ดังนั้นนอกจากแนวโน้มของอัตราหมุนเวียนแล้ว ประเมินการเงินสดหมุนเวียนของปีต่อไปก็จะเป็นตัวชี้ถึงสภาพคล่องที่คาดว่าจะมี อย่างไรก็ตาม เราไม่สามารถประมาณการเงินสดหมุนเวียนได้แน่นอน (with certainty) ฟาร์มส่วนใหญ่จึงสนใจสภาพคล่องในทรัพย์สินอื่นนอกจากทรัพย์สินหมุนเวียน

ทั้งงบดุลและประมาณการเงินสดหมุนเวียนไม่ได้รวมการสำรองสภาพคล่องของฟาร์มทั้งหมดไว้ เคยกล่าวในบทที่ 4 แล้วว่าแหล่งของสภาพคล่องที่สำคัญก็คือการสำรองเครดิต ดังนั้นเกษตรกรควรจะให้ผู้ให้กู้ยืมประเมินเครดิตสำรองของตนเป็นครั้งคราวเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ กัน และเขาควรจะพิจารณาเครดิตสำรองนี้รวมไปกับอัตราส่วนหมุนเวียนและประมาณการเงินสดหมุนเวียนในการที่จะตรวจดูสภาพคล่องของฟาร์มของตน

2. อัตราส่วนการพ้นจากหนี้สิน (Solvency Ratios)

อัตราส่วนการพ้นจากหนี้สินเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของฟาร์มที่จะชำระหนี้ระยะยาวถ้าหากเจ้าหนี้ต้องการ ในด้านผู้ให้กู้ยืม อัตราส่วนการพ้นภาวะหนี้สินจะขจัดปัญหาเงินที่ให้แก่จะได้รับคืนถ้าหากกิจการฟาร์มล้ม การหาอัตราส่วนเพื่อวัดการพ้นภาวะหนี้สินของฟาร์มมีหลายวิธี แต่ที่นับว่าสำคัญก็มี

2.1 อัตราส่วนการก่อหนี้ (Leverage Ratio) เป็นอัตราส่วนสำหรับใช้วัดสมรรถภาพในการก่อหนี้ว่า ขนาดและปริมาณเงินทุนที่ได้มาโดยการกู้ยืมมีจำนวนมากน้อยแค่ไหนกับในขีดที่นำพอใจหรือไม่ และมีความหมายต่อสถาบันผู้ให้กู้ยืมหรือเจ้าหนี้แน่นอนที่สุดเจ้าหนี้ย่อมต้องการเงินกู้คืนในระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้นเจ้าหนี้ย่อมจะพึงเล็งส่วนที่เป็นทุนของตนเอง (Equity) ของฟาร์มซึ่งก็คือส่วนที่เป็นของเจ้าของ (Net Worth) ถ้าทุนของตนเองของฟาร์มมีมากเจ้าหนี้ย่อมมั่นใจหากฟาร์มจะขายสินทรัพย์เพื่อชำระหนี้ย่อมเป็นการแน่นอนว่าเจ้าหนี้ย่อมจะได้รับชำระหนี้โดยสิ้นเชิง ผู้ให้กู้ยืมใหม่ก็เต็มใจให้กู้ยืม

สูตรในการคำนวณคือ

$$\text{อัตราส่วนการก่อหนี้} = \frac{\text{หนี้สินทั้งหมด}}{\text{ทุนของตนเอง}} \left(\frac{\text{Debt}}{\text{Equity}} \right)$$

ถ้าอัตราส่วนการก่อหนี้ที่ได้นั้นต่ำ แสดงว่าเงินทุนที่ฟาร์มนั้นใช้อยู่เป็นของตนเองมาก กู้ยืมจากภายนอกเพียงเล็กน้อย ถ้าอัตราส่วนการก่อหนี้ที่สูงแสดงว่าฟาร์มมีหนี้สินมาก ได้กล่าวไว้ใน บทที่ 4 แล้วว่า อัตราการก่อหนี้ตั้งแต่ 0 ขึ้นไป อัตราการก่อหนี้มากกว่า 1 แสดงว่าฟาร์มมีหนี้สินมากกว่าทุนของตนเอง

จากงบดุลตารางที่ 6.3 อัตราส่วนการก่อหนี้ $= \frac{81,810}{232,000} = 0.37$ หรือ 0.37 : 1 หมายความว่า เกษตรกรมีหนี้ที่ได้จากเงินกู้ร้อยละ 37 ของทุนของตนเอง เงินกู้ในทั้งหมดถึงหนี้สินหมุนเวียนและหนี้สินระยะยาว การวิเคราะห์การก่อหนี้จะช่วยให้เห็นว่า เกษตรกรมีฐานะพ้นจากหนี้สินเพราะเขายังมีทุนของตนเองมากกว่าหนี้สิน เนื่องจากการกู้ยืมของเขายังมีอัตราต่ำอยู่คือเพียง 0.37 เขาสามารถที่จะขายเงินทุนออกไปได้อีกโดยการกู้ยืมเพิ่มขึ้นหากผลประโยชน์ที่ได้มากกว่าดอกเบี้ยและการเสี่ยงที่เพิ่มบนเมื่ออัตราการก่อหนี้สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม สถาบันการเงินหรือผู้ให้กู้ยืมขออัตราส่วนที่ต่ำสุด คือขอไม่ให้ฟาร์มมีหนี้สินนอวกู้ยืม และระวังยกฟาร์มที่มีหนี้สินมากอยู่แล้วมากยิ่งขึ้นอีก หากสถาบันการเงินให้กู้ยืมอีกก็เท่ากับว่าเพิ่มหนี้สินให้ฟาร์มมากขึ้น โอกาสที่ผู้ให้กู้ยืมจะได้รับชำระคืนก็ย่อมน้อยลง

2.2 อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to Total Assets) ใช้สำหรับวัดอัตราส่วนของเงินทุนที่ได้จากการกู้ยืมเป็นร้อยละเท่าไรของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของฟาร์ม โดยทั่วไป

บรรดาเจ้าหนี้หรือสถาบันเงินกู้ทั้งหลายปรารถนาอัตราส่วนที่ต่ำ เพราะยิ่งอัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์มีค่าน้อยเท่าไร ความเสี่ยงในกรณีที่ฟาร์มจะล้มละลายก็น้อยลง

$$\text{อัตราส่วนหนี้สิน} = \frac{\text{หนี้สินทั้งหมด}}{\text{สินทรัพย์ทั้งหมด}} \left(\frac{\text{Debt}}{\text{Total Assets}} \right)$$

จากงบดุล ตารางที่ 6.3 อัตราส่วนหนี้สิน = $\frac{81,800}{303,800} = 0.27$ หรือ 0.27 : 1

อัตราส่วนหนี้ 0.27 หมายความว่า ฟาร์มมีหนี้อยู่แค่ 27 สตางค์ ในจำนวนทรัพย์สินทั้งหมด 1 บาท ฟาร์มสามารถใช้สินทรัพย์ชำระหนี้สินได้ นอกจากนี้โอกาสที่ฟาร์มจะได้รับการพิจารณาให้กู้ยืมเพิ่มย่อมมีมากด้วย

2.3 อัตราส่วนสินทรัพย์ต่อหนี้สิน (Net Capital Ratio) เป็นการเปรียบเทียบสินทรัพย์ทั้งหมดกับหนี้สินทั้งหมด การผันจากหนี้สินของฟาร์มอาจจะวัดด้วยอัตราส่วนสินทรัพย์หนี้ก็ได้ โดยจะดูว่าเมื่อขายสินทรัพย์ทั้งหมดของธุรกิจจะให้เงินสดเพียงพอกับหนี้สินที่ค้างอยู่หรือไม่ สถานะการเงินของฟาร์มปลอดภัยแค่ไหน

$$\text{อัตราส่วนสินทรัพย์} = \frac{\text{สินทรัพย์ทั้งหมด}}{\text{หนี้สินทั้งหมด}} \left(\frac{\text{Total Assets}}{\text{Total Debt}} \right)$$

ปกติอัตราส่วนนี้ไม่ควรต่ำกว่า 2 : 1 คืออย่างน้อยต้องมีสินทรัพย์มากกว่าหนี้สินเท่าตัวจึงใช้ได้ แม้ว่าฟาร์มจะล้มละลายก็อาจนำสินทรัพย์ออกขายชำระหนี้ได้หมดถึงแม้จะขายต่ำกว่าราคาที่กำหนดไม่น้อยกว่าครึ่ง และอาจจะมีเงินเหลืออีก จากงบดุลตารางที่ 6.3 อัตราส่วนสินทรัพย์ = $\frac{3(3.81)}{81.00} = 3.71$ หรือ 3.71 : 1 จะเห็นว่า ฟาร์มมีสถานะการเงินอยู่ในขั้นดี มีสินทรัพย์อยู่ถึง 3.7 เท่าของหนี้สินซึ่งแน่ใจได้ว่าฟาร์มปลอดภัยจากการล้มละลาย

Net Capital Ratio เป็นการพิจารณาระยะยาว เพราะมีสินทรัพย์ประเภทที่ดินรวมอยู่ด้วย สินทรัพย์เหล่านี้ไม่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ครบใดที่การทำฟาร์มยังดำเนินอยู่ไม่เหมือนสินทรัพย์ประเภทอื่นเพราะเวลาที่เกี่ยวข้องใน Net Capital Ratio ต่างจาก Current Ratio

2.4 อัตราส่วนทุนสุทธิ (Net Worth Ratio) เป็นอัตราส่วนอีกชนิดหนึ่งที่สามารถใช้ในการผันจากหนี้สินของฟาร์มได้ และผู้ให้กู้มักจะใช้อัตราส่วนนี้เป็นตัวกำหนดว่า ควรจะให้เกษตรกรกู้หรือไม่ การวัดอัตราส่วนทุนสุทธิคือ

$$\text{อัตราส่วนทุนสุทธิ} = \frac{\text{ทุนสุทธิ}}{\text{สินทรัพย์ทั้งหมด}} \left(\frac{\text{Net Worth}}{\text{Total Assets}} \right)$$

จากงบดุลตารางที่ 6.3 อัตราส่วนทุนสุทธิ = $\frac{222,000}{303,000} = 0.73$ หรือ 0.73 : 1 หมายความว่าในสินทรัพย์ทั้งหมด 1 บาท เกษตรกรมีทุนสุทธิอยู่ 73 สตางค์ แสดงว่าหลังจากชำระหนี้สินทั้งหมดทั้งหนี้สินหมุนเวียนและหนี้สินถาวรตามที่กำหนดไว้ในงบดุลแล้วเกษตรกรยังมีทุนสุทธิเหลืออยู่ซึ่งเมื่อเทียบกับสินทรัพย์ทั้งหมดแล้วมากพอที่ผู้ให้กู้จะเรียกเงินคืนได้ถ้าหากฟาร์มเกิดล้มละลาย

3. อัตราส่วนประสิทธิภาพ (Efficiency Ratios)

อัตราส่วนนี้ใช้สำหรับวัดประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรของฟาร์มว่าอยู่ในระดับสูงหรือต่ำแค่ไหน อัตราส่วนประสิทธิภาพจะผันแปรไปตามประเภทและลักษณะของฟาร์ม ดังนั้นสิ่งที่เราต้องการก็คืออัตราส่วนที่ให้ความสะดวกและสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกิจการที่สำคัญของฟาร์ม เช่น เกษตรกรที่ทำนา—ข้าวที่ขายต่อไร่ หรือต้นทุนในการดำเนินงานต่อไร่ อาจจะเป็นสิ่งสำคัญ เกษตรกรผู้เลี้ยงสุกร—จำนวนสุกรที่ขายต่อครอก หรือจำนวนกิโลกรัมของสุกรที่ขายต่อค่าใช้จ่าย 100 บาท เหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

อัตราส่วนที่ใช้ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของฟาร์มมีดังนี้

3.1 อัตราส่วนเบื้องต้น (Gross Ratio) มีวิธีการวัดโดยค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (Operating Expenses) หารด้วยรายได้เบื้องต้น (Gross Revenue) หรือคือรายได้จากการดำเนินงาน (Operating Receipts) นั่นเอง

$$\text{อัตราส่วนเบื้องต้น} = \frac{\text{รายจ่ายจากการดำเนินงาน (Operating Expenses)}}{\text{รายได้เบื้องต้น (Operating Receipts)}}$$

อัตราส่วนนี้จะชี้ให้เห็นว่ารายได้ส่วนหนึ่งจะถูกจ่ายไปเป็นค่าใช้จ่ายเท่าไร เป็นการวัดประสิทธิภาพของการดำเนินงาน เช่น จากงบรายได้ของฟาร์ม ก. ปี 2521 มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน 34,750 บาท รายได้จากการดำเนินงาน 50,600 บาท ดังนั้นอัตราส่วนเบื้องต้น $= \frac{34,750}{50,600} = 0.69$ หรือ 0.69:1 หมายความว่าในรายได้ 1 บาท เกษตรกรต้องมีค่าใช้จ่าย 69 สตางค์ หรือมีรายจ่ายเกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายได้แสดงถึงการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพที่พอใช้ได้

3.2 อัตราส่วนคงที่ (Fixed Ratio) คำนวณดังนี้

$$\text{อัตราส่วนคงที่} = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายทั้งหมดคงที่}}{\text{กำไรเบื้องต้น}}$$

กำไรเบื้องต้นหาได้โดยหักปัจจัยการผลิตออกจากการขาย (gross sales) หรือก็คือรายได้จากการดำเนินการลบด้วยรายจ่ายจากการดำเนินการ ค่าใช้จ่ายทั้งหมดคงที่เป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องเกิดขึ้นในระยะสั้นแม้ว่าเกษตรกรจะผลิตหรือไม่ผลิตก็ตาม ค่าใช้จ่ายคงที่นั้นเกษตรกรควบคุมไม่ได้ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ได้แก่ ดอกเบี้ย ภาษี ค่าเช่าต่าง ๆ เป็นต้น จุดประสงค์ของอัตราส่วนคงที่ก็เพื่อที่จะให้เห็นถึงสัดส่วนของกำไรเบื้องต้นของฟาร์มกับต้นทุนที่ผู้จัดการฟาร์มหรือเกษตรกรไม่สามารถควบคุมได้ ถ้าอัตราส่วนคงที่สูง หมายถึงฟาร์มมีค่าใช้จ่ายประเภทคงที่มาก ทำให้ฟาร์มมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่ำ จากอัตราส่วนนี้จึงเป็นเครื่องเตือนให้เกษตรกรควรเลือกกลวิธีใหม่ที่จะจำกัดหรือควบคุมต้นทุนคงที่ในโอกาสต่อไป

3.3 อัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ทั้งหมด (Total Assets Turnover) ใช้วัดประสิทธิภาพการใช้ทรัพย์สินทั้งหมดของฟาร์มว่าอยู่ในระดับสูงต่ำแค่ไหน โดยเปรียบเทียบยอดขายต่อปีกับสินทรัพย์ทั้งหมดของฟาร์ม

$$\text{อัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ทั้งหมด} = \frac{\text{ยอดขายต่อปี}}{\text{สินทรัพย์ทั้งหมด}} \left(\frac{\text{Gross Sales}}{\text{Total Assets}} \right)$$

ยอดขายต่อปีก็คือรายได้จากการดำเนินงานฟาร์ม (Operating Receipt) ถ้าอัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ทั้งหมดต่ำ แสดงว่าฟาร์มยังใช้สินทรัพย์ทั้งหมดไม่เต็มประสิทธิภาพ หรืออาจกล่าวได้ในอีกแง่หนึ่งว่า ฟาร์มได้ลงทุนในสินทรัพย์ทั้งหมดมากเกินไปปริมาณธุรกิจที่ฟาร์มเป็นอยู่ภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้ผู้จัดการจะต้องพยายามหาทางเพิ่มการขายของฟาร์มให้มากขึ้น หรือมีเงินสินทรัพย์บางอย่างที่เกินจำเป็นก็อาจจะต้องเอาออกขายไปเสียบ้าง

3.4 อัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ประจำ อัตราส่วนนี้เป็นการเทียบยอดขายกับสินทรัพย์ประจำ ทั้งนี้เพื่อวัดประสิทธิภาพในการใช้เครื่องจักรกล ที่ดิน มีสูตรในการคำนวณดังนี้

$$\text{อัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ประจำ} = \frac{\text{ยอดขายต่อปี}}{\text{สินทรัพย์ประจำ}} \left(\frac{\text{Gross Sales}}{\text{Fixed Assets}} \right)$$

ถ้าอัตราส่วนที่ได้ต่ำ แสดงว่าฟาร์มมิได้ใช้เครื่องจักร ที่ดิน อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเท็จจริงอันนี้ผู้จัดการฟาร์มสามารถนำไปใช้ในการประกอบการพิจารณาในการประเมินโครงการลงทุนซื้อเครื่องจักรกลเพิ่มเติมได้ว่าสมควรหรือไม่เพียงไร

4. อัตราส่วนกำไร (Profitability Ratios)

เป็นอัตราส่วนใช้วัดสมรรถภาพในการสร้างกำไรหรือวัดผลการดำเนินงานทั้งหมดของฟาร์ม อัตราส่วนที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ให้ผู้วิเคราะห์เห็นข้อเท็จจริงที่น่าสนใจเกี่ยวกับการดำเนินงานฟาร์ม แต่อัตราส่วนสุดท้ายนี้จะบอกให้ผู้วิเคราะห์รู้ได้ว่า ผู้จัดการฟาร์มหรือเกษตรกรเจ้าของฟาร์มมีความสามารถในการจัดการฟาร์มดีแค่ไหน เพียงไร

เนื่องจากกำไรเป็นผลจากนโยบายและกระทำหลายๆ อย่าง ของฟาร์มมีอัตราส่วนหลายชนิดที่วัดสมรรถภาพในการสร้างกำไร อย่างไรก็ตาม การวัดที่เข้าใจง่ายที่สุดก็คือ กำไรของฟาร์มซึ่งแสดงโดยงบรายได้ รายได้ที่เปลี่ยนแปลงจากปีหนึ่งไปอีกปีหนึ่งควรจะได้รับการศึกษาอย่างใกล้ชิด เกษตรกรต้องประเมินสถานะกำไรของฟาร์มเข้ากับการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การที่กำไรเพิ่มขึ้นปีละ 2% อาจจะไม่เป็นที่พอใจถ้าฟาร์มขยายสินทรัพย์ทั้งหมด 20% ต่อปี ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาประเภทนี้เราอาจเลือกวิธีวัดสมรรถภาพในการสร้างกำไรที่สามารถเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มได้มีอยู่หลายชนิดคือ

4.1 กำไรต่อหน่วย หลักการคล้ายๆกับอัตราส่วนประสิทธิภาพ การวัดกำไร ควรจะเกี่ยวกับกิจการแต่ละอย่างของฟาร์มโดยเฉพาะ เช่น ในท้องที่ที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ มักจะใช้กำไรต่อไร่ ซึ่งสามารถจะเปรียบเทียบกับกิจการอื่นได้ หรือสามารถที่จะใช้ประเมินธุรกิจตลอดปีได้ในท้องที่เลี้ยงสัตว์กำไรต่อตัว ก็นับว่าใช้ได้

4.2 ผลตอบแทนต่อการลงทุนทั้งหมด (Return on Total Investment) อัตราส่วนนี้ใช้วัดผลตอบแทนต่อการลงทุนในสินทรัพย์ทั้งหมดของฟาร์ม สูตรในการคำนวณก็คือ

$$\text{ผลตอบแทนต่อการลงทุนทั้งหมด} = \frac{\text{กำไรสุทธิที่หักภาษีแล้ว}}{\text{การลงทุนทั้งหมด}} \left(\frac{\text{Profit}}{\text{Total Investment}} \right)$$

ถ้าอัตราส่วนนี้ยิ่งต่ำเท่าไรก็แสดงว่าฟาร์มยังมีการจัดการได้ไม่พอถ้าใครจึงต่ำทำให้ผลตอบแทนต่ำไปด้วย ตรงกันข้ามถ้าการจัดการดีมีประสิทธิภาพอัตราส่วนนี้ก็สูงขึ้น

4.3 ผลตอบแทนต่อทุนของตนเอง (Return on Equity or Net Worth) อัตราส่วนนี้ใช้วัดผลตอบแทนต่อการลงทุนของเจ้าของฟาร์ม สูตรที่ใช้คำนวณมีดังนี้

$$\text{ผลตอบแทนต่อทุนของตนเอง} = \frac{\text{กำไรสุทธิที่หักภาษีแล้ว}}{\text{ทุนสุทธิ}}$$

อัตราผลตอบแทนต่อทุนของตนเองก็ขึ้นถึงสมรรถภาพในการสร้างกำไรอันเป็นผลมาจากการจัดการฟาร์มเช่นเดียวกับอัตราผลตอบแทนต่อการลงทุนทั้งหมด

การใช้อัตราส่วนวิเคราะห์ฐานะการเงินก็เปรียบเหมือนการสืบสวนของนักสืบ อัตราส่วนบางอันอาจจะไม่บอกอะไรแก่ผู้วิเคราะห์ แต่บางอัตราส่วนก็ชี้ให้เห็นร่องรอยเรื่องบางสิ่งบางอย่างได้ ในบางกรณี ความสัมพันธ์หรือร่องรอยบางอย่างที่อัตราส่วนหนึ่งแสดงให้ผู้วิเคราะห์เห็นอะไรในบางครั้งนั้นยังเลือนลาง ทำให้ผู้วิเคราะห์สืบสวนหาข้อเท็จจริงต่อไปโดยใช้อัตราส่วนอื่น ๆ ได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิเคราะห์โดยทั่วไปจึงนิยมใช้อัตราส่วนหลายๆ ประเภทในการวิเคราะห์สืบสวนหาข้อเท็จจริง เช่น ผู้จัดการสินเชื่ออาจจะใช้อัตราส่วน 3 ชนิด สำหรับการวิเคราะห์ของเขาที่จะดูว่าผู้กู้ที่จะชำระหนี้ได้ตามกำหนดหรือไม่ ประการแรก เขาอาจใช้อัตราส่วนหมุนเวียน (Current Ratio) เพื่อดูว่าผู้กู้จะชำระหนี้ระยะสั้นได้หรือไม่ ประการที่สอง เขาอาจใช้อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์ (Debt to Total Assets Ratio) เพื่อดูว่าผู้กู้มีเงินทุนของตนเองเป็นอัตราส่วนมากน้อยแค่ไหน ประการสุดท้าย เขาอาจจะใช้อัตราส่วนกำไร (Profitability Ratio) วิเคราะห์ความสามารถของผู้กู้ที่จะหาเงินได้มากพอชำระหนี้ได้หรือไม่ ถ้าเห็นว่าผู้กู้มีกำไรสูง ผู้ให้กู้ก็อาจจะให้กู้ได้ แต่ถ้าเห็นว่า กำไรต่ำกว่าปกติหรืออัตราส่วนหมุนเวียนต่ำกว่าที่ควรจะเป็นหรืออัตราส่วนหนี้สูงมาก ผู้จัดการสินเชื่อก็อาจงดการให้สินเชื่อแก่ผู้กู้ก็ได้

การวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis)

การวิเคราะห์เปรียบเทียบเป็นการวิเคราะห์แนวโน้ม (Trend Analysis) ของข้อมูลจากบัญชีต่าง ๆ รวมทั้งการวิเคราะห์แนวโน้มของอัตราส่วนโดยนำมาเปรียบเทียบกับหลายๆปี การวิเคราะห์อัตราส่วนที่กล่าวในหัวข้อข้างต้นเป็นการวิเคราะห์แบบฉายภาพนิ่งมิได้เอาเวลาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่ตามสภาพความเป็นจริงการดำเนินงานของฟาร์มมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงในผลผลิตเนื่องมาจากดินฟ้าอากาศ การเปลี่ยนแปลงในราคา และอำนาจเหนือการควบคุมของผู้ประกอบการ ด้วยเหตุนี้เราไม่สามารถจะประเมินผลการจัดการที่แท้จริงหรือการตัดสินใจในการจัดการจากข้อมูลปีเดียวได้การดูภาพหนึ่ง ๆ เวลาใดเวลาหนึ่งอาจทำให้ผู้วิเคราะห์เข้าใจผิดได้ง่าย เป็นต้นว่า ในการวัดอัตราส่วนหมุนเวียน (Current Ratio) ฟาร์มอาจจะมียืนทรัพย์หมุนเวียนมาก แต่หารู้ไม่ว่ามันกำลังจะลดลง การวิเคราะห์ ณ จุดใดจุดหนึ่งโดยไม่คำนึงถึงความเคลื่อนไหวย่อมไม่เป็นผลดีนัก ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้วิเคราะห์รวบรวมข้อมูลและอัตราส่วนไว้แล้วในหลาย ๆ ปีที่ผ่านมาและนำมาสังเกตความเคลื่อนไหวและแนวโน้มแล้วเปรียบเทียบกัน ทั้งนี้เพื่อว่าสภาพแนวโน้มของข้อมูลและอัตราส่วนต่าง ๆ อาจจะบอกผู้วิเคราะห์ได้ว่า ฟาร์มกำลังจะมีฐานะเป็นอย่างไร ดังนั้นการดูอัตราส่วนเพียงปีเดียวนั้นไม่อาจวิเคราะห์ฐานะของฟาร์มได้อย่างสมบูรณ์นัก ผู้วิเคราะห์จึงต้องนำข้อมูลหรือผลการวิเคราะห์อัตราส่วนของแต่ละปีมาเปรียบเทียบกับหลายปี ในทางปฏิบัติควรทำเป็นตารางงบการวิเคราะห์เปรียบเทียบ มีข้อมูลจากงบดุล งบรายได้ และอัตราส่วนที่ทำการวิเคราะห์ แล้วผู้วิเคราะห์ควรจะนำอัตราส่วนของแต่ละปีมาเขียนกราฟเพื่อดูแนวโน้มว่ากำลังขึ้นหรือลงอย่างไร

ตารางที่ 7.1 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบ แถวที่ 1-23 เป็นการย่องบดุลจากหลายๆปี การเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ หนี้สิน และทุนสุทธิ จะเห็นได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่นแนวโน้มสินทรัพย์หมุนเวียนและสินทรัพย์ทั้งหมดเพิ่มขึ้นในขณะที่หนี้สินทั้งหมดค่อนข้างคงที่ แม้จะมีการเคลื่อนไหวบ้างแต่ละปี ผู้วิเคราะห์ควรจะตรวจสอบสินทรัพย์หมุนเวียนและสินทรัพย์ทั้งหมดว่าเพิ่มขึ้นเพราะเหตุใด ทุนสุทธิมีแนวโน้มสูงขึ้นแต่การลงทุนในที่ดินคงที่เป็นสิ่งที่ชี้ว่าฐานะการเงินโดยทั่วไปของฟาร์มก้าวหน้าดี หนี้สินหมุนเวียนทั้งหมดมีแนวโน้มสูงขึ้นอาจจะเกี่ยวเนื่องมาจากสาเหตุอื่นแม้ว่าสินทรัพย์หมุนเวียนทั้งหมดจะสูงขึ้นเหมือนกันเพียงแต่ตรวจสอบจากแนวโน้มในสินทรัพย์หมุนเวียนและหนี้สินหมุนเวียนก็ยากที่จะตัดสินใจว่าฟาร์มจะมีปัญหาสภาพคล่องหรือไม่ การตรวจสอบแนวโน้มเงินทุนหมุนเวียน (บรรทัดที่ 33) กับอัตราส่วนหมุนเวียน (บรรทัดที่ 34) หลาย ๆ ปีจะเห็นสภาพคล่องของฟาร์มลดลงอย่างมากโดยชัดเจน

นอกจากนี้ ในตารางงบการวิเคราะห์เปรียบเทียบจะมีข้อมูลย่อจากงบกำไรขาดทุน (แถวที่ 24-32) แนวโน้มของรายได้จากการดำเนินงานฟาร์มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ค่าใช้จ่ายในการ

ดำเนินงานและค่าเปลี่ยนแปลงสุทธิในสินทรัพย์ประเภททุนก็เพิ่มขึ้น ถ้าไรซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดสมคูลโดยทั่วไปเพิ่มขึ้นแม้ว่าจะไม่สม่ำเสมอ แต่ก็ถ้าไรจะเพิ่มเร็วเหมือนกับการลงทุนหรือไม่ก็ยากที่จะสืบได้จากการดูแถวที่ 28 และ 23 แนวโน้มอัตราส่วนกำไร (Profit Ratio) เพิ่มขึ้น (แถวที่ 37) ซึ่งให้เห็นว่ากำไรเพิ่มขึ้นเร็วกว่าทุนสุทธิเล็กน้อยเท่านั้นในระหว่างปีที่ทำการเปรียบเทียบ

ถ้าตรวจสอบดูงบดุลและงบรายได้พร้อม ๆ กันจะบอกเรื่องราวต่างๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงในงบดุลอาจจะตรวจดูรายละเอียดจากงบรายได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากอะไร ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงของทุนสุทธิในงบดุลจาก 31 ธันวาคม 2530 ถึง 31 ธันวาคม 2531 เป็นเงิน 9,950 บาท จะเกิดจากกำไรในการทำฟาร์มหลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้วและยังรวมเอารายได้นอกฟาร์มเข้าไปด้วย รายได้นอกฟาร์มนี้เราถือว่าไม่ใช้ส่วนของงบรายได้แต่มันจะกระทบกระเทือนทุนสุทธิในงบดุลคือทำให้ทุนสุทธิเพิ่มขึ้น ทำนองเดียวกันกับการกู้ยืมและการชำระหนี้ซึ่งจะกระทบกระเทือนทุนสุทธิแต่มันก็ไม่ใช่เป็นส่วนหนึ่งของงบรายได้ด้วยเหมือนกัน

การวิเคราะห์แนวโน้มของอัตราส่วน ผู้วิเคราะห์อาจจะนำเฉพาะอัตราส่วนที่ตนสนใจมาทำการเปรียบเทียบกันก็ได้ อัตราส่วนที่สำคัญเช่น อัตราส่วนหมุนเวียน ซึ่งถึงความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้น อัตราส่วนการก่อหนี้ซึ่งถึงความสามารถในการชำระหนี้ระยะยาว อัตราส่วนสินทรัพย์ซึ่งถึงประสิทธิภาพของการจัดการและอัตราส่วนกำไรซึ่งถึงความสามารถที่จะสร้างกำไรอาจจะรวมอัตราส่วนอื่นๆ ที่ผู้วิเคราะห์เห็นว่าเหมาะสมกับประเภทของฟาร์ม นอกจากนี้แนวโน้มของทุนดำเนินงานก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษา

ตารางการวิเคราะห์เปรียบเทียบควรจะสร้างโดยคลุมข้อมูลต่างๆ อย่างน้อย 5 ปี เพื่อให้เห็นแนวโน้มอย่างชัดเจน ตารางการวิเคราะห์เปรียบเทียบนอกจากผู้ให้กู้จะใช้วิเคราะห์แนวโน้มทางการเงินของผู้กู้มันก็อาจมีประโยชน์ต่อผู้กู้ได้เช่นเดียวกันโดยผู้กู้อาจจะใช้เป็นเครื่องมือในการเจรจากับผู้ให้กู้ถึงโครงการการเงินของเขา จุดอ่อนจุดแข็งต่างๆ ทางการเงินก็จะเห็นได้อย่างเด่นชัดในการวิเคราะห์เปรียบเทียบ

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ของผู้ให้กู้เพื่อการให้สินเชื่อ นอกจากจะดูความสามารถของผู้กู้จากการวิเคราะห์การเงินแล้วผู้ให้กู้ก็อาจจะต้องดูหลายตัวประกอบกันด้วย เช่น ลักษณะและอุปนิสัย (character) ความสามารถในการจัดการ (management ability) และหลักประกันการชำระหนี้ (collateral) แต่ประเทศที่มีการพัฒนาอยู่ในระดับสูงการพิจารณาให้สินเชื่อของสถาบันต่างๆ มิได้เน้นหนักในเรื่องหลักประกันมากนัก ตรงกันข้ามในการพิจารณาให้บริการสินเชื่อมักจะพุ่งไปถึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของผู้กู้เป็นลำดับแรก อุปนิสัยความซื่อสัตย์และอื่น ๆ เป็นลำดับรองลงมา

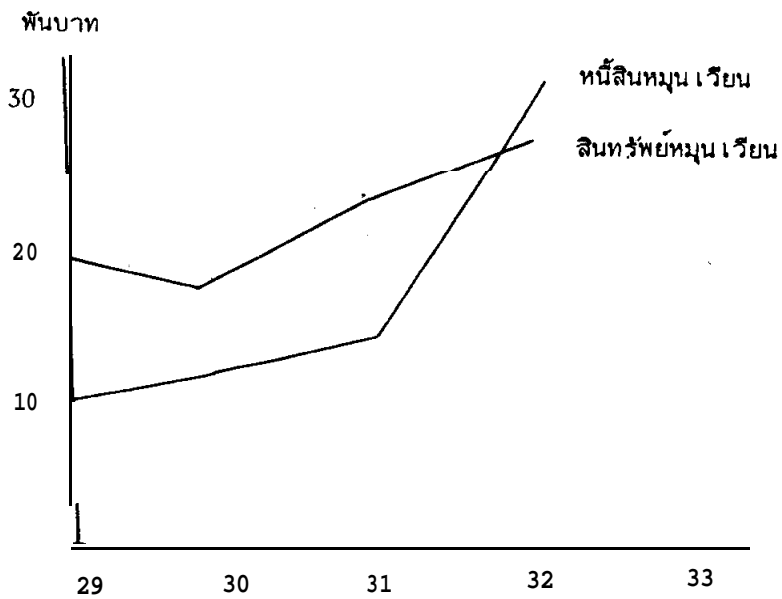
ตารางที่ 7.1
การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

ข้อ ฟาร์ม ก.

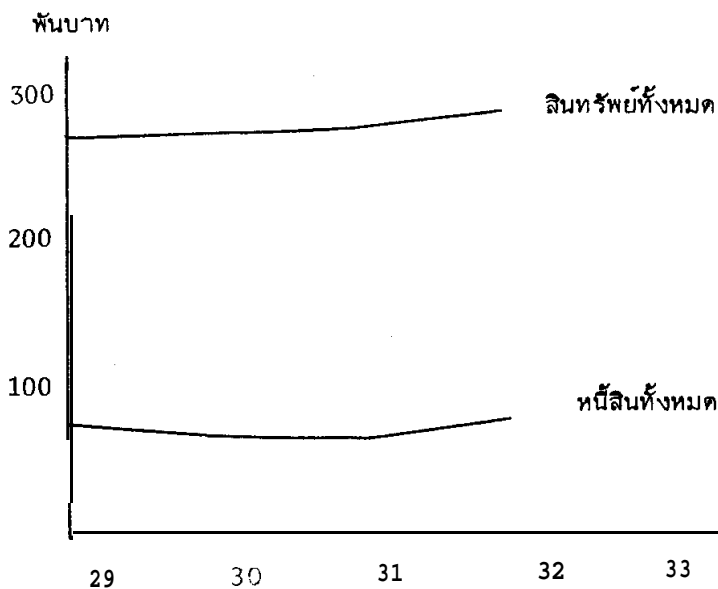
รายการ	2529	2530	2531	2532	2533
1. เงินสด	1,200	1,000	500	1,157	
2. สินทรัพย์คงเหลือ	19,500	18,700	22,500	24,000	
3. สินทรัพย์หมุนเวียนอื่น					
4. รวมสินทรัพย์หมุนเวียนทั้งหมด	20,700	19,700	23,000	25,157	
5. รถยนต์ รถบรรทุก					
6. เครื่องจักรกล	29,500	28,500	30,000	42,750	
7. ปศุสัตว์พันธุ์	40,500	42,650	44,800	47,150	
8. ที่ดิน	192,000	192,000	192,000	192,000	
9. อาคารโรงเรือน	16,000	15,000	14,000	13,000	
10. สินทรัพย์ถาวรอื่น					
11. รวมสินทรัพย์คงที่ทั้งหมด	278,000	278,150	280,800	294,900	
12. รวมสินทรัพย์ (แถวที่ 4+ แถวที่ 11) หนี้สินและทุน	298,700	297,850	303,800	320,057	
13. บัญชีลูกหนี้		2,000	4,000		
14. ตั๋วจ่าย	3,000	4,000	4,500	23,000	
15. หนี้สินถาวรที่ต้องจ่าย	6,500	6,500	6,500	6,500	
16. หนี้ระยะสั้น	300	300	300	300	
17. หนี้หมุนเวียนทั้งหมด	9,800	12,800	15,300	29,800	
18. หนี้ระยะปานกลาง	7,500	5,000	2,500	—	
19. หนี้ค่าอสังหาริมทรัพย์	72,000	68,000	64,000	60,000	
20. หนี้ระยะยาวอื่น ๆ					
21. หนี้ถาวรทั้งหมด	79,500	73,000	66,500	60,000	
22. รวมหนี้สินทั้งหมด (แถวที่ 17 + แถวที่ 21)	89,300	85,800	81,800	89,800	
23. ทุนสุทธิ (แถวที่ 12—แถวที่ 22)	209,400	212,050	222,000	230,257	

รายการ	2529	2530	2531	2532	2533
24. รายได้เบื้องต้นจากฟาร์ม	45,000	48,290	50,600	54,550	
25. รายจ่ายในการดำเนินงาน	29,720	32,400	34,750	35,074	
26. การเปลี่ยนแปลงสุทธิในสินทรัพย์คงเหลือ	750	— 700	3,800	1,900	
27. การเปลี่ยนแปลงสุทธิในสินทรัพย์หมุน	— 2,410	— 2,800	— 2,850	— 4,700	
28. กำไร (ขาดทุน) จากการดำเนินงาน	13,620	12,390	16,800	16,676	
29. รายได้นอกฟาร์ม	200	200	1,300	00	
30. รายได้ทั้งหมด	13,820	12,590	18,100	16,676	
31. ควบมาใช้จ่ายในครอบครัว	— 6,100	— 9,940	— 8,150	— 8,019	
32. เหลือรายได้สำหรับทำทุนต่อ	7,720	2,650	9,950	8,657	
การทดสอบทางการเงินและอัตราส่วน					
33. ทุนดำเนินงาน (แถวที่ 4— แถวที่ 17)	10,900	6,900	7,700	— 4,643	
34. อัตราส่วนหมุนเวียน (แถวที่ 4— แถวที่ 17)	2.11	1.54	1.50	0.85	
35. อัตราส่วนการก่อหนี้ (แถวที่ 22— แถวที่ 23)	0.43	0.41	0.37	0.39	
36. อัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ (แถวที่ 24— แถวที่ 12)	0.15	0.16	0.17	0.17	
37. อัตราส่วนกำไร (แถวที่ 28— แถวที่ 32)	0.06	0.06	0.08	0.07	

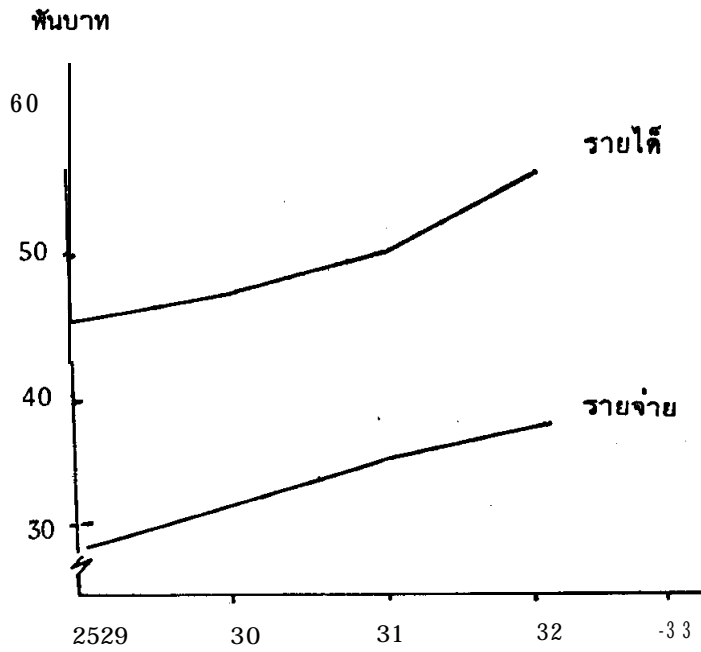
รูปที่ 7.1
แสดงแนวโน้มของสินค้าหมุนเวียนกับหนี้สินหมุนเวียน

รูปที่ 7.2
แสดงแนวโน้มของสินทรัพย์ทั้งหมดกับหนี้สินทั้งหมด

รูปที่ 7.3
แสดงแนวโน้มของรายได้ รายจ่าย

สรุปบทที่ 7

มาตรการสำหรับระบบควบคุมการเงินอย่างมีประสิทธิภาพที่สำคัญมี 4 ประการ คือ สภาพคล่องของฟาร์ม ความสามารถในการชำระหนี้ระยะยาวเพื่อพ้นจากการเป็นหนี้ ความมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการทำกำไรของฟาร์ม นักวิเคราะห์การเงินได้สร้างอัตราส่วนเพื่อคำนวณและเปรียบเทียบในการตัดสินความก้าวหน้าทางธุรกิจของฟาร์ม เรียกว่า การวิเคราะห์อัตราส่วน มีอยู่ 4 ประเภทคือ (1) อัตราส่วนสภาพคล่อง เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นของฟาร์ม ประกอบด้วยอัตราส่วนหมุนเวียนและอัตราส่วนเร็ว (2) อัตราส่วนการพ้นจากหนี้ เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดความสามารถในการชำระหนี้ระยะยาวมีอัตราส่วนการกอบหนี้ อัตราส่วนหนี้สิน อัตราส่วนสินทรัพย์ และอัตราส่วนทุนสุทธิ (3) อัตราส่วนประสิทธิภาพ เป็นอัตราส่วนที่ใช้วัดประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรของฟาร์มว่าอยู่ในระดับสูงหรือต่ำ วัดได้ด้วย อัตราส่วนเบี่ยงตน อัตราส่วนคงที่ อัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ทั้งหมด และอัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ประจำ (4) อัตราส่วนกำไร เป็นอัตราส่วนการวัดสมรรถภาพในการสร้างกำไรหรือวัดผลการดำเนินงานทั้งหมดของฟาร์ม วัดได้ด้วยกำไรต่อหน่วย กำไรต่อการลงทุนทั้งหมด และกำไรต่อทุนสุทธิ การใช้อัตราส่วนดังกล่าวนี้จะช่วยให้หลายอัตราส่วนพร้อม ๆ กันทำการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นฐานะการเงินที่เด่นชัดขึ้น นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบซึ่งเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลจากบัญชีต่าง ๆ หรือนำอัตราส่วนที่วิเคราะห์ได้ข้างต้นหลาย ๆ ปีมาเปรียบเทียบกันจะทำให้เห็นความเคลื่อนไหวทางการเงินของฟาร์มได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ศัพท์และแนวคิดในบทที่ 7 ที่ควรรทราบ

1. สภาพคล่อง (Liquidity)
2. สภาพการพินจากหนี้ (Solvency)
3. ประสิทธิภาพของพารม (Efficiency)
4. ความสามารถทำกำไร (Profitability)
5. อัตราส่วนหมุนเวียน (Current Ratio)
6. อัตราส่วนเร็ว (Quick Ratio Acid test Ratio)
7. อัตราส่วนการกอบหนี้ (Leverage Ratio)
8. อัตราส่วนสินทรัพย์สุทธิ (Net capital Ratio)
9. อัตราส่วนทุนสุทธิ (Net Worth Ratio)
10. อัตราส่วนเบื่องตน (Gross Ratio)
11. อัตราส่วนคงที่ (Fixed Ratio)
12. อัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ทั้งหมด (Total Assets Turnover Ratio)
13. อัตราส่วนการใช้สินทรัพย์ประจำ (Fixed Assets Ratio)
14. ผลตอบแทนต่อการลงทุนตนเอง (Return on Total Investment)
15. การวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis)
16. การวิเคราะห์แนวโน้ม (Trend Analysis)

แบบฝึกหัดและกิจกรรมท้ายบทที่ 7

1. มาตรการอะไรที่จะเปิดเผยให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางการเงินของฟาร์มที่ดีที่สุด
มาตรการแต่ละอย่างเหล่านี้บอกอะไร และทำไมสิ่งนี้บอกจึงมีความสำคัญในการตัดสินใจ
ฐานะการเงินของฟาร์ม
2. จงอธิบายเหตุผลของการใช้อัตราส่วนวิเคราะห์การเงินของฟาร์ม
3. การวิเคราะห์อัตราส่วนมีกี่ประเภท อะไรบ้าง และมีความสำคัญต่อผู้วิเคราะห์อย่างไร
4. ผู้กู้ยืมจะใช้บุคคลในการตัดสินใจจำนวนเงินกู้ยืมอย่างไร และผู้ให้กู้จะตัดสินใจจำนวนที่
จะใหญ่อย่างไร
3. จงให้รายชื่อและอธิบายอัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการวิเคราะห์รายได้ของฟาร์ม
เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการทำฟาร์มมาทุกอัตราส่วน
6. ท่านจะใช้อัตราส่วนทางการเงินอะไรตัดสินว่า เกษตรกรคนหนึ่งมีความสามารถจัดการ
ฟาร์มได้ดีกว่าเกษตรกรอีกคนหนึ่ง จงอธิบาย
7. ฟาร์มมีทรัพย์สินทั้งหมดมูลค่า 100,000 บาท ผลตอบแทนต่อเงินทุน 12 เปอร์เซ็นต์
หนี้คงค้างทั้งหมด 60,000 บาท ดอกเบี้ยเงินกู้ 4,800 บาท จงคำนวณหาผลตอบแทน
ต่อทุนของตนเอง ถ้าค่าใช้จ่ายในครอบครัว 8,000 บาท จงคำนวณรายได้สุทธิของ
ฟาร์ม (Net farm income)
8. เหตุใดผู้วิเคราะห์สินเชื่อจึงนิยมใช้อัตราส่วนหลายประเภทพร้อม ๆ กันทำการวิเคราะห์
เพื่อพิจารณาการจะให้สินเชื่อ
9. การวิเคราะห์เปรียบเทียบคืออะไร ต่างจากการวิเคราะห์อัตราส่วนอย่างไร
10. ในประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา การพิจารณาเพื่อที่จะให้เงินกู้ของผู้ให้
ใช้วิธีการเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร จงอธิบาย